

EVOLUȚIA OPERAȚIEI DE STABILITATE DUPĂ CONFLICTUL DIN AFGHANISTAN

*CS II dr. Petre DUȚU**

Comunitatea internațională se implică din ce în ce mai activ, responsabil și direct în gestionarea crizelor și conflictelor armate din lume. În acest scop, ea mandatează diferiți actori statali și nonstatali care își asumă responsabilitatea soluționării conflictelor inter și intra statale.

Operația de stabilitate ca metodă de gestionare a conflictelor a cunoscut în timp o continuă evoluție conceptuală și nu numai. Conceptul de operație de stabilitate post-Afghanistan este unul complex, evolutiv, dinamic și pluridimensional. El ghidează procesul reconstrucției țării în perioada post-conflict.

Cuvinte cheie: *comunitate internațională; conflict armat; post-conflict; operație de stabilitate post- Afghanistan.*

Considerații preliminare

După cel de-al Doilea Război Mondial, comunitatea internațională a căutat să se implice în menținerea păcii și stabilității pe întreg mapamondul. În acest scop, a solicitat participarea statelor lumii, îndeosebi marile puteri SUA și URSS, ONU și unele organizații ale societății civile internaționale cu vocație securitară. Evenimentele de la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea (disoluția URSS și a Pactului de la Varșovia, căderea zidului Berlinului, unificarea Germaniei, destrămarea Iugoslaviei și Cehoslovaciei, tranziția țărilor ex-comuniste din Europa de Est și Centrală spre economia de piață), ce au marcat dispariția bipolarității la nivel mondial, au determinat comunitatea internațională să manifeste o atitudine mai activă față de stabilitatea și securitatea colectivă. Astfel,

* CSII dr. Petre DUȚU, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate/Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; e-mail: dutupetre63@gmail.com.

ONU s-a implicat mai mult și de o manieră directă în soluționarea crizelor și conflictelor regionale cu impact semnificativ asupra păcii și securității mondiale. În acest scop, au dat mandat să acționeze în numele său atât unor organizații politico-militare (de exemplu, NATO), cât și unor organizații regionale (de exemplu, Uniunea Europeană, Uniunea Africană) pentru prevenirea și soluționarea crizelor și conflictelor.

Dacă inițial s-a acționat preponderent prin mijloace militare pentru menținerea, restabilirea sau impunerea păcii, treptat s-a ajuns, ca urmare a lecțiilor învățate din intervențiile anterioare, la concluzia că nu este suficient să se încheie un conflict armat, printr-un acord de pace sau de încetare a focului, ci trebuie să se facă eforturi pentru reconstrucția societății, pe toate planurile, în statul ce a cunoscut astfel de evenimente sociale distructive. În acest sens, au apărut atât concepții noi privind soluționarea crizelor și conflictelor armate, ca de exemplu, concepția numită „abordarea cuprinzătoare”, cât și idei referitoare la reconstrucția post-conflict. Ca urmare, organizațiile ce se implică în soluționarea crizelor și conflictelor își continuă eforturile și în perioada post-conflict acționând pentru reconstrucția societății afectate de conflictul armat, inclusiv în ceea ce privește formarea forțelor armate și de securitate naționale ale statului.

Lecțiile învățate din războiul din Irak și din Afghanistan au întărit convingerea comunității internaționale că soluționarea unui conflict armat nu se încheie odată cu semnarea unui acord de pace sau de încetare a focului, ci se continuă prin reconstrucția post-conflict a statului în care s-a intervenit. Pe de altă parte, aceste lecții au evidențiat necesitatea combinării mijloacelor militare cu cele civile, diplomatice, economice, politice, sociale în procesul soluționării crizelor și conflictelor armate regionale. De asemenea, s-a constatat efectul benefic al implicării populației autohtone, în procesul constituirii noilor instituții ale statului și ale societății civile în perioada post-conflict.

Conflictul din Afghanistan- cronologie, caracteristici

Succintă cronologie a conflictului armat din Afghanistan

Afghanistanul a avut o istorie foarte zbuciumată¹. În timp, regiunea cunoscută astăzi sub numele de Afghanistan a fost ocupată de multe forțe incluzând Imperiul

¹ A se vedea: *Afghanistan une société dans le chaos*, http://www.ritim.org/dossiers_pays/asia/afghanistan/afghanistan_histoire.html

persan, Alexandru cel Mare, Gingis Han, puteri coloniale (Rusia, Marea Britanie), URSS, SUA.

În 1978, printr-o lovitură de stat, Partidul Democratic al Poporului Afgan, sprijinit de URSS, a instalat o guvernare comunistă. Revolta a cuprins toată țara. Numeroși refugiați au ajuns în Pakistan și Iran. În perioada decembrie 1979 - februarie 1989, Armata sovietică s-a luptat cu mudjahidinii (combatanți musulmani ai războiului sfânt), care primeau sprijin financiar și militar de la SUA. Timp de 10 ani acest război a răvășit Afghanistanul.

În perioada 1989-1992, țara a fost condusă de președintele Nadjibullah, sprijinit consistent militar și economic de URSS. În 1992, s-a instalat la conducerea țării un guvern de tranziție care a demisionat în luna aprilie a aceluiași an deschizând calea luptelor interne pentru putere. În 1994, au ajuns la putere talibanii. Războiul civil și haosul au pus stăpânire pe întreaga țară. La 27 septembrie 1996, talibanii preiau controlul capitalei țării, Kabul, și a unei părți din țară. Ei instaurează o relativă pace cu punerea în aplicare a *charia*, o lege islamică severă ce restrânge un mare număr de libertăți. Ei vor să-și realizeze idealul de a construi cel mai pur stat islamic din lume. Pakistanul le este aliat. Osama Ben Laden expulzat din Sudan vine în Afghanistan unde se instalează tabere de pregătire a teroriștilor din Al-Qaida.

În 2001, începe al doilea război din Afghanistan. ONU înăsprește sancțiunile la adresa Kabulului și impune un embargo privind armele destinate talibanilor. Evenimentele se succed: Massud² este ucis într-un atentat; la 11 septembrie 2001 au loc atentatele din SUA; la 7 octombrie 2001 se produce intervenția militară a coaliției internaționale condusă de SUA în Afghanistan, sub mandat ONU. Guvernul talibanilor, în noiembrie se dizolvă iar în decembrie 2001, diferitele facțiuni afgane sub egida ONU semnează un acord privind constituirea unei autorități interimare conduse de liderul pashtun Hamid Karzai. La Kabul se creează o Forță Internațională de Asistență a Securității (FIAS), compusă din 5.000 de oameni.

În 2002, se formează Marele Consiliu Tradițional al șefilor de triburi, Loya Jirga, care trebuie să aleagă președintele interimar și să organizeze instituțiile. De asemenea, se înființează Misiunea de Asistență a Națiunilor Unite în Afghanistan (MANUA) cu misiunea de a coordona reconstrucția post-conflict. Loya Jirga alege în fruntea executivului, în luna mai 2002, pe Hamid Karzai pentru 18 luni.

² Ahmad Shah Massoud a fost comandantul Frontului Unit Islamic și Național pentru Salvarea Afghanistanului, al Jamiat-Islami și șef al Armatei Islamice.

În 2003, SUA anunță încheierea războiului în Afghanistan dar nu și a luptei împotriva terorismului. NATO preia comanda FIAS la Kabul și în nordul și vestul țării.

În 2004, se adoptă de Loya Jirga Constituția ce instituie o guvernare de tip prezidențial, cu regim parlamentar cu două camere. În octombrie 2004, Hamid Karzaï câștigă alegerile prezidențiale cu 55,4% din voturi³. În 2005, partizanii lui Hamid Karzaï câștigă alegerile parlamentare.

Între 2006-2009 coaliția declanșează ofensiva împotriva talibanilor. Războiul continuă și în prezent.

În martie 2009, președintele SUA Obama anunță o nouă strategie în Afghanistan, iar în decembrie acesta vorbește de retragerea forțelor SUA din Afghanistan începând cu iulie 2011.

În prezent, lupta insurgenților cu forțele coaliției militare internaționale continuă.

Evoluția situației politice în Afghanistan este afectată de un număr de factori. Principalul este situația pe frontul luptei împotriva talibanilor, adică războiul ce opune guvernul central sprijinit de coaliția internațională și opoziția reprezentată de mișcarea insurgentă talibană⁴. Acest factor este determinant, atât pentru structurile puterii existente în Afghanistan, cât și pentru societatea afgană în ansamblu, mai ales pentru numeroasele grupuri tribale și etnice și unitățile armate ce operează în provinciile sub comanda seniorilor războiului (les seigneurs de guerre). De circa doi ani, conducătorii țării și forțele de coaliție internațională au ajuns la unele rezultate, dar situația este departe de a fi stabilă.

Starea de spirit a afganilor este în plus afectată de faptul că guvernul central nu a reușit să resusciteze economia, creșterea de o manieră semnificativă a nivelului de viață și reducerea șomajului. Pe de altă parte, nu numai că mișcarea talibană nu a fost distrusă și nici neutralizată, ci se propagă în Pakistan, ceea ce dovedește o simpatie populară crescândă pentru opoziția armată, îndeosebi la pashtuni, care reprezintă până la 40% din populația acestei țări. Un alt factor important al destabilizării este producția și traficul de droguri, din care se finanțează grupurile teroriste în Afghanistan. În 2011, potrivit cifrelor ONU, producția de opiu în Afghanistan a depășit 60%, și suprafața totală a culturilor de mac pentru opiu a crescut cu 7%⁵.

³ *Afghanistan une société dans le chaos*, http://www.ritimo.org/dossiers_pays/ asie/ afghanistan/ afghanistan_histoire.html, p.4.

⁴ Nikolai KOZYREV, *De la situation politique intérieure en Afghanistan*, http://larussie.daujourd'hui.fr/articles/2012/09/26/de_la_situation_politique_interieure_en_afghanistan_15887.html, p.1.

⁵ Nikolai KOZYREV, *art.cit.*, p.2.

Caracteristici esențiale ale războiului din Afghanistan

Analiza războiului declanșat din 2001 în Afghanistan conduce la următoarele constatări:

- *Conflictul din Afghanistan este unul de tip asimetric.* Este vorba de un război asimetric perfect controlat de talibani formați de în anii de război și de gherilă⁶. În plus, acești combatanți beneficiază de o solidă susținere din partea Pakistanului și a unei părți a populației afgane. Ei știu să ducă lupta nu doar în teren ci și în plan mediatic folosind în acest scop mijloacele moderne de comunicații;

- *Răspunsul la conflictele asimetrice, nu poate fi doar unul militar, ci trebuie să fie concomitent și unul politic.* În prezent, războiul nu-și poate afla justificarea de a fi decât în și prin politică, el nu poate să fie un scop în sine⁷. Dacă războiul este un scop în sine, atunci el nu generează decât ură și frustrare care aduc atingere gravă oricărei tentative de reconstrucție statală și socială. Prin urmare, războiul asimetric rămâne clausewitzian;

- *Modul de soluționare a conflictelor asimetrice trebuie să integreze, de la începutul confruntărilor, un proiect politic* (fondat pe informații culese, analiza situațiilor și pe această bază, cunoașterea realității), ce asociază elitele locale și actori regionali. Elaborarea unor astfel de proiecte politice impune formarea și angajarea unei clase politice și măsura de a o asocia de la începutul angajamentului alături de șefii militari. Această asociere între decidenți, fără relații de subordonare, permite remedierea curenților tactice pentru îndiguirea fenomenelor de terorism și gherilă. Pe de altă parte, proiectul politic trebuie să ofere populației autohtone o viziune clară asupra viitorului țării, imagine diferită de cea prezentă definită prin violență, ură și răzbunare;

- *Elitele locale trebuie să rămână interlocutori privilegiați, cu condiția ca autoritatea lor să fie recunoscută de populație.* Astfel de actori politici solicită o cultură a angajamentului în cadrul teatrelor de operații. Personalul organizațiilor internaționale au în acest domeniu o bogată experiență, dar administrațiile naționale, care dispun de resurse și de voință politică (forțele armate fiind furnizate de state), sunt cel mai adesea absente. În acest sens, se cuvine menționat faptul că forțele NATO prezente din Afghanistan au constituit 26 de echipe provinciale de reconstrucție (*provincial reconstruction teams, PRT*) prin care subliniază implicarea

⁶ *Afghanistan: geopolitique d'un conflit*, http://disciplines.ac-bordeaux.fr/trinome/uploads/rubriques/16/file/AFGHANISTAN_GEOPOLITIQUE_CONFLIT_MME_BERGEY_20101215.pdf, p.13.

⁷ Cyrille CARON, *Guerre asymétrique d'Afghanistan: vers un échec inéluctable?*, http://www.strategicsinternational.com/27_07.pdf, p.16.

lor în activitățile post-conflict de revenire la starea de normalitate a vieții sociale, economice și politice a societății afgane;

- *Angajarea într-o luptă de natură asimetrică astăzi este sinonimă cu eșecul*, nu prin slăbiciunea armatelor moderne, ci prin inadptarea societăților dezvoltate în ducerea unui război în esență lung și costisitor, atât pe terenul fizic al angajamentului decât pe cel, subiectiv, de informare. În acest context, provocările securitare contemporane trebuie să facă față acțiunilor clandestine bine țintite ale insurgenților prin promovarea unui proiect politic viabil în fiecare situație concretă.

Lecții învățate din războiul din Afghanistan

Maniera în care s-a desfășurat și se desfășoară conflictul armat din Afghanistan probează că s-au produs schimbări semnificative în caracteristicile tradiționale ale războiului⁸.

Aceste schimbări privesc următoarele aspecte:

- *inamicul*. În mod obișnuit, războiul se purta împotriva unei țări în întregul său. Acum, autoritățile operează cu grijă distincția între guvernul format de talibani, de exemplu și poporul afgan. Primul este inamicul, al doilea este prietenul. Această abordare nouă conduce coaliția militară ce acționează în numele comunității internaționale să adopte atitudini și comportamente diferite față de adversarul militar desemnat și față de populația autohtonă. Împotriva primului duce acțiuni de luptă pentru nimicirea sau neutralizarea sa, iar populația este ajutată să depășească mai ușor dificultățile generate de conflictul armat;

- *câștigătorul*. Rezultatul războiului era altădată o chestiune primordială. Atunci se urmărea victoria care desemna câștigătorul războiului și pe cel învins. Într-un război ca cel din Afghanistan, atenția se concentrează pe chestiuni foarte diferite, ca durata ostilităților și numărul de victime;

- *victimele*. Înainte, fiecare parte căuta să producă inamicului cel mai mare număr posibil de victime. Acum, forțele coaliției internaționale în Afghanistan se străduiesc să limiteze pierderile produse adversarului și mai ales populației, în timp ce forțele insurgente nu fac distincție între militarii coaliției și populația autohtonă;

- *plata daunelor după război*. În mod tradițional, victoria însemna ruinarea celui învins. Astăzi, învingătorul sprijină pe cel învins să depășească situația dificilă post-conflict, participând activ și direct la reconstrucția țării. De exemplu, SUA în

⁸ A se vedea Daniel PIPES, *Le nouveau visage de la guerre*, <http://fr.danielpipes.org/8747/nouveau-visage-de-la-guerre>.

Afghanistan sprijină reconstrucția țării în vederea revenirii la starea de normalitate a societății;

• *luptă pentru a ajuta cealaltă parte.* În mod tradițional, fiecare parte lupta pentru propriile interese. Acum lucrurile se petrec altfel. De exemplu, în Afghanistan, coaliția internațională are numele Forța Internațională de Asistență a Securității (FIAS). Aceasta înseamnă o schimbare de atitudine nu și renunțarea sau diminuarea rolului jucat de interesele naționale într-un conflict armat. FIAS numără circa 129.000 oameni din 50 de țări diferite, desfășurate pe întreg teritoriul afgan. Misiunea acestei forțe constă în ajutarea guvernului central afgan să-și extindă autoritatea pe întreg teritoriul țării și să creeze un mediu sigur care trebuie să permită buna funcționare a instituțiilor democratice și statului de drept. Ea vizează să împiedice ca Afghanistanul să redevină un sanctuar pentru teroriști. În plus, FIAS se ocupă în principal de constituirea forțelor de securitate naționale afgane profesioniste, pentru a permite afganilor să-și asume responsabilitatea securității țării lor⁹.

Toate aceste transformări produse în esența conflictelor armate contemporane conduc la regândirea operațiilor de stabilitate în care comunitatea internațională se angajează pentru a asigura stabilitatea și securitatea națională, regională și mondială.

Operația de stabilitate

Conceptul actual de operație de stabilitate

În ultimii ani, multiplicarea operațiilor de menținere a păcii, creșterea mărimii lor, varietatea contextelor, mandatelor și actorilor implicați au făcut să existe o inflație conceptuală ce a amplificat dificultatea alegerii unuia sau a altui concept. Astfel, conceptul *menținerea păcii* cel mai frecvent folosit are o paletă largă de adjective ce-l însoțesc, cum ar fi tradițional, robust sau lărgit.

De aceea definirea acestui concept de o manieră cât mai riguroasă trebuie să aibă în vedere următoarele aspecte¹⁰:

- *cine execută operația.* Astăzi, există o diversitate de actori implicați în operația de menținere a păcii. În acest sens, se pot menționa: Organizația Națiunilor

⁹ *Opérations et missions de l'OTAN*, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/topics_52060.htm, capitolul L'OTAN en Afghanistan (consultat în 10.10.2012)

¹⁰ A se vedea: Michel LIEGEOIS, *Opérations de paix*, <http://www.operationspaix.net/80-resources/details-lexique/operations-de-paix.html>, pp.1-2 (consultat în 11.10.2012).

Unite (ONU), Uniunea Europeană (UE), Uniunea Africană (UA), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), sau chiar un stat, ori o coaliție internațională;

- *cine mandatează misiunea.* Autoritatea ce mandatează este cea care își asumă responsabilitatea operației și îi conferă legitimitate. De regulă, Consiliul de Securitate al ONU dă mandatul pentru executarea unei operații de menținere a păcii;

- *care sunt modalitățile operaționale.* Astăzi, intervenția nu se mai rezumă la desfășurarea unui cordon de căști albastre între beligeranți, ci apelează la modalități diferite de soluționare a conflictului armat întrucât fiecare are un specific;

- *care sunt modalitățile relaționale cu părțile aflate în conflict.* Primele operații de menținere a păcii ale ONU au fost desfășurate după stabilirea unui acord de încetare a focului cu consimțământul părților aflate în conflict. În cadrul acestui tip de operație, forțele aveau o strictă imparțialitate și foloseau armamentul individual doar pentru legitima apărare. În timp, comportamentul forțelor de intervenție s-a modificat ținând seama de tipul conflictului armat pe care voiau să-l soluționeze. Atitudinea și comportamentul părților aflate în conflict determina comportamentul forțelor de menținere a păcii. La nevoie, acestea puteau să impună sau să restabilească pacea folosind preponderent mijloace militare;

- *la ce stadiu al conflictului operația are loc.* Experiența a dovedit că soluționarea conflictului nu trebuie să se încheie odată cu încetarea focului și cu semnarea unui acord de pace între beligeranți ci se impune să continue până la revenirea societății la starea de normalitate.

Prin urmare, se pare că lipsește un termen suficient de general care să acopere toate aspectele comune și să-l distingă de o intervenție clasică: voința de a preveni, restabili sau consolida pacea. În acest caz, o operație de pace desemnează o intervenție multinațională acoperită de legitimitate internațională, ce vizează prevenirea unui conflict sau restabilirea, menținerea, stabilizarea, consolidarea sau impunerea păcii prin desfășurarea de personal militar, polițienesc sau civil¹¹.

Redefinirea conceptului de operație de stabilitate post-Afghanistan

În mod tradițional, stabilitatea post-conflict viza în principal revenirea statului, ce a cunoscut conflictul armat, la starea de pace. În acest scop, beligeranții semnau un acord de încetare a focului și un acord de pace, iar Căștile albastre ale ONU părăseau țara și se revenea într-o bună măsură la starea de normalitate a funcționării societății.

¹¹ Michel LIEGEOIS, *art.cit.*, p.3.

Acum, conflictele interne sunt mult mai complexe și au o natură dinamică iar forțele militare internaționale de intervenție legitimate de ONU iau locul Căștilor albastre. Misiunile forțelor militare internaționale de intervenție sunt cu mult mai extinse decât în cazul misiunilor clasice de menținere a păcii. De aceea, apreciem că **noul concept de stabilitate post-conflict trebuie să fie multidimensional** spre deosebire de cel folosit anterior care era, de regulă, **unidimensional** (dimensiunea militară era în esență vizată).

În opinia noastră, înainte de a formula o definiție a conceptului de operație de stabilitate post-Afghanistan se cuvine descris post-conflictul.

În primul rând, post-conflictul marchează o ruptură după care, în mod firesc, începe procesul reconstrucției. Acesta este întotdeauna momentul în care un sistem vechi fie dispăre, fie se modifică profund din cauză că dinamicele care au fost în lucru în timpul conflictului lasă un câmp destul de larg deschis unei noi organizări. În acest moment se schițează noile frontiere ale statului, se definesc noile misiuni și moduri de funcționare și aceasta, într-o largă măsură, sub presiunea comunității internaționale. În acest context, reconstrucția are un caracter eminent politic.

În al doilea rând, post-conflictul, concentrează ansamblul de mize actuale ale cooperării și dezvoltării și, prin mediul său constrângător, testează capacitățile structurilor naționale de cooperare și pune în joc puterea de influență a fiecăruia¹². Această influență este relativă, ea se pierde sau se câștigă în raport cu alte influențe. Sprijinit pe conceptul de „putere”, conceptul *influență* nu depinde doar de forța militară, ci se susține pe o multitudine dinamică. Influența privilegiază acțiunile non coercitive și poate fi definită ca fiind „combinarea unui ansamblu de moduri de acțiune, exercitate direct sau indirect, deschis sau nu, vizavi de persoane, colectivități, organizații, state, în vederea dobândirii unui mai bune credibilități, a luării unui ascendent și finalmente orientării deciziilor în sensul dorit”¹³. La originea influenței, se află idei care, mai târziu, vor fi sursa formulării de concepte care, la rândul lor, vor avea vocația declinării în politici ce vor fi propuse sau impuse în locurile de putere și decizie. Influența se exercită în timp, prin intermediul canalelor privilegiate. Ea necesită o voință politică, un cadru organizațional și mijloace.

În al treilea rând, post-conflictul este un spațiu în care se confruntă puterile normative ale statelor și instituțiile financiare internaționale. Aici, se impun concepte ce se transformă în politici, norme și standarde. Și aceste concepte se bucură,

¹² *Les acteurs français dans le post-conflict*, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/054000665/index.shtml> p. 24.

¹³ *Ibidem*, p. 24.

acum, de o largă difuzare. „Bătălia” pentru influență impune să se organizeze în amont pentru a defini poziționările și a le difuza, promova în principalele locuri în care se concep politicile de cooperare și reconstrucție, adică instituțiile multilaterale¹⁴, în deosebi instituțiile financiare internaționale.

În al patrulea rând, dacă conflictul marchează o ruptură în dinamica evoluției unei societăți și a unui stat, post-conflictul înseamnă reconstrucția, adică o perioadă crucială în care un sistem dispare și face loc unui nou mod de organizare. De la sfârșitul bipolarității, sistemul politic și socio-economic ce se impune, uneori sub presiune externă, este o democrație liberală fondată pe economia de piață în accepția sa anglo-saxonă.

În al cincilea rând, perioada post-conflict pentru actorii multilaterali semnifică reconstrucția care, pentru a avea succes, trebuie să evoluează pozitiv cu un înalt nivel de coordonare și fără competiție pe teren între investitorii internaționali.

În al șaselea rând, pentru ceilalți actori implicați mai mult sau mai puțin, reconstrucția țării aceasta se dezvoltă în circuit închis în cadrul structurilor internaționale care se bucură de reușita lor.

În fine, actorii care nu au reușit să-și facă loc în reconstrucției țării susțin că acest proces avansează fără să atace cauzele structurale ale instabilității și fără a încerca să atenueze fermentii tensiunii. Ei susțin că „adevăratele” probleme ale Afghanistanului rămân nerezolvate cum sunt cele ale eradicării culturii de mac și a producției de droguri sau cea a luptei între șefii de război, consubstanțială persistenței puterilor locale.

De aceea, definirea din perspectivă multidimensională a **conceptului de operație de stabilitate post-Afghanistan** este varianta ce reflectă realitățile procesului complex și dinamic al reconstrucției țării. Succesul reconstrucției țării în perioada post-conflict este dependentă de îndeplinirea simultană a **condițiilor de necesitate și suficiență**.

Dimensiunea militară constituie **condiția de necesitate** pentru ca stabilitatea post-conflict să se materializeze. Axarea doar pe această dimensiune poate conduce, în rândul populației autohtone, la percepția forțelor coaliției internaționale ca fiind forțe de ocupație. Astfel, în timp, pot să apară și să se manifeste, sub diferite forme, sentimente de frustrare, nemulțumire, ură față de forțele militare străine. În Afghanistan, durata foarte mare a conflictului armat, cu

¹⁴ Richard CALLAND, *Acteurs non Etatiques et multilatéraux: examiner les rôles et les responsabilités*, http://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/americas/briefing_groupe_travail3.pdf

efectele sale semnificativ negative asupra nivelului de trai al populației și al securității individuale a făcut ca insurgența talibană să primească, în timp, sprijin din partea unor segmente importante ale populației afgane. În plus, dimensiunea militară va trebui să fie desfășurată pe *două paliere: unul strict militar*, de supraveghere și control al menținerii păcii în țară, și altul *de formare a forțelor armate și de securitate naționale*. Acestea din urmă, trebuie să-și asume responsabilitatea apărării și securității naționale înainte ca forțele militare din coaliția internațională să părăsească țara.

Pentru ca stabilitatea post-conflict să-și atingă obiectivele propuse trebuie să îndeplinească și **condiția de suficiență**. Aceasta se transpune în practică prin intermediul *dimensiunilor politică, socială și economică* ale conceptului „operația de stabilitate post-Afghanistan”. În acest scop, se impun a fi efectuate o serie de activități.

Mai întâi, trebuie ca liderii militari și politici să-și unească eforturile pentru a oferi împreună un proiect politic privind viitorul țării după încheierea conflictului. Între aceste două categorii de lideri trebuie să se stabilească relații de colaborare și nu de autoritate de tip ierarhic dacă se dorește o evoluție ascendentă a proiectului politic comun. Ambele categorii de lideri trebuie să ia parte, în mod egal, la deciziile privind viitorul țării. Deciziile lor trebuie să aibă susținerea populației țării dacă se vor pune realmente în practică. De aici, necesitatea luării în seamă în proiectul politic propus a lecțiilor reieșite din războiul îndelungat prin care a trecut Afghanistanul.

Apoi, în plan social, proiectele de reconstrucție a instituțiilor statului și de constituire a societății civile trebuie să țină seama de tradiții, de obiceiuri, de religie, de modul de viață agreat de populația țării. Lunga perioadă de război a provocat plecarea unei părți a populației afgane și mai ales a elitei afgane spre țările occidentale. Acum, când situația din Afghanistan tinde să revină la normalitate o mare parte din cei plecați se întorc. Se cuvine subliniat că în Afghanistan coexistă trei tipuri de populație. Cei care au rămas în timpul războiului, cei care s-au refugiat în taberele limitrofe (circa 4,5 milioane)¹⁵ și cei care sunt plecați în Europa și SUA și care revin astăzi diplomați, impregnați cu cultura locului de exil. Importante tensiuni există între aceste componente ale populației care au trăit în ultimii 25 de ani în condiții diferite. Tensiunile sunt întărite prin ierarhia indusă de intervenția comunității internaționale și rolul preponderent pe care ea îl dă afganilor ce revin în țară. Pe de altă parte, exodul rural este foarte important, în ciuda unei puternice reziliențe a

¹⁵ *Les acteurs français dans le "post-conflict"*, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/054000665/0000.pdf>, p.111.

societății agrare afgane. Această mișcare a fost corelată cu întoarcerea refugiaților și expatriaților care au trăit în străinătate în mediul urban.

În același timp, anii de război au provocat fuga elitei în 4 valuri succesive. Fiecare moment al istoriei Afghanistanului a adus o creștere a numărului persoanelor din organismele administrației afgane. În octombrie 2001, la sfârșitul regimului talibanilor, administrația număra 110.000 funcționari. Odată cu venirea NATO, efectivele au crescut mult atingând, sub guvernul Hamid Karzai, cifra de 220.000¹⁶. Administrația centrală de astăzi și guvernul lui Hamid Karzai vor să se opună reformatorilor și tradiționaliștilor:

- reformatorii aparțin fie diasporei americane și europene, fie comunității afgane rămase în țară în timpul anilor de război. Aceștia din urmă au lucrat în anii de război alături de organizațiile neguvernamentale internaționale și sunt integrați populației, ei bucurându-se de o mare legitimitate în raport cu cei reveniți din exil;

- tradiționaliștii, foști șefi de război, au o legitimitate provenită din faptele lor de arme sau din apartenența la o etnie. Ei sunt obstacole în calea reconstrucției țării după modelul conceput de comunitatea internațională și elitele afgane, în sensul care procesul construcției noi societăți afgane este în opoziție cu puterea armelor și banilor, adică împotriva atributelor foștilor lideri locali puternici.

Dacă conflictul marchează o ruptură în dinamica evoluției unei societăți și a unui stat, reconstrucția este o perioadă crucială în timpul căreia se ia act de sfârșitul unui sistem și de crearea unui nou cadru de referință colectiv. Toate domeniile vizate pun direct chestiunea rolului statului, cea a contururilor și misiunilor ce vor fi desemnate și asumate. Acum, puterilor normative ale statelor și instituțiilor multilaterale implicate în soluționarea conflictului sunt dominante. De aceea, acest câmp politic este în parte ocupat, deja cristalizat, politicile propuse fiind gândite și elaborate în instituțiile multilaterale, în amont, cu numeroși ani înainte¹⁷.

Afganii din exil, adesea formați în țările occidentale, joacă un rol important în reconstrucția țării. Înainte de căderea regimului talibanilor, comunitatea internațională a identificat afganii expatriați susceptibili să formeze noua elită guvernamentală și administrativă. Furnizori de fonduri au căutat în personalul lor sau au recrutat afgani susceptibili să-i reprezinte și să facă legătura între instituția multilaterală și structurile afgane. Banca Mondială a folosit această metodă selectând persoanele utile scopului lor. Posturile politice și tehnice în ministere și în guvern au fost date membrilor proveniți din diaspora afgană exilată în țările

¹⁶ Ibidem, p.112.

¹⁷ Cf. *Les acteurs français dans le "post-conflit"*, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/054000665/0000.pdf>, p.116.

occidentale unde aceștia și-au făcut studiile universitare. Posturile importante pe care ei le ocupă astăzi în Afghanistan și legătura puternică creată în timpul exilului cu țara de primire fac din ei vectorii privilegiați ai influenței occidentale. O analiză a pregătirii profesionale a afganilor din exil evidențiază că profesia este semnificativ determinată de țara în care ei s-au format. Competențele dobândite determină, acum, în parte rolul persoanelor provenite din diferite diaspora în perioada post-conflict. De exemplu, Franța a format juriști și medici, Germania ingineri, SUA mai degrabă oameni de afaceri. Toți acești oameni sunt, prin profesiile lor, necesari procesului reconstrucției țării.

Afghanistanul a cunoscut începând cu a1973, un regim socialist care și-a impus de sus reformele progresiste și a atacat cu brutalitate structurile tradiționale ale societății afgane. Acest reformism autoritar, ce a concurat cu stabilirea unui model de stat central puternic, a durat până în 1989. Administrația afgană pare să fi păstrat încă unele trăsături ale acestei epoci.

Astăzi, comunitatea internațională proiectează un model al democrației liberale. În acest sens, reconstrucția Afghanistanului poate fi considerată ca unul din ultimele avataruri ale Războiului Rece. Prin impunerea acestui model și punerea în practică a puterii pro-americane, Vestul are o victorie tardivă asupra imperiului sovietic.

Acțiunea comunității internaționale este mai întâi centrată pe capitală. Astăzi, ea este animată de voința de a extinde efortul reconstrucției țării în diferite provincii. Dar în afară de Kabul și marile centre urbane, procesul pare să nu aibă nici un sens pentru afgani. Într-adevăr, apare o distorsiune între o democrație occidentală - promovată de comunitatea internațională și o diaspora educată revenită în țară - și absența corelativă a valorizării în spațiul politic tradițional afgan care se situează mai curând la nivelul adunărilor locale (Choura).

Tendința forțelor de intervenție de a impune modelul occidental de organizare socială și politică apreciem că este sortită eșecului, ea venind în contradicție cu tradițiile, cu religia dominantă, cu forma de organizare socială tradițională. Dacă se dorește introducerea statului de drept, asigurarea respectării drepturilor generale ale omului și promovarea valorilor fundamentale occidentale în perioada post-conflict aceasta se poate face în timp, prin măsuri graduale, însușite și acceptate treptat de elita politică a țării care, apoi să le implementeze în viața cotidiană a societății.

În fine, stabilitatea post-conflict devine realitate dacă economia țării este pusă în funcțiune și produce bunuri și servicii, prin care nivelul de trai al populației cunoaște treptat o creștere. În acest scop, trebuie create condiții propice atragerii

investitorilor strategici în procesul reconstrucției economice a societății ce a ieșit dintr-un conflict armat. De asemenea, instituțiile financiare internaționale (FMI, Banca Mondială, de exemplu) trebuie să se implice mult mai mult decât până acum în reconstrucția economico-socială a țării. Principalele sectoare de activitate angajate la începutul anului 2002 – educație, agricultură/ajutor alimentar, sănătate și sprijinul reformei statului și a societății civile – au făcut obiectul realizărilor concrete vizibile. Obiectivul principal al acțiunii comunității internaționale a fost întărirea statului și a instituțiilor afgane. În acest scop, îndeosebi în domeniile amintite au fost organizate și puse în practică diferite programe de sprijinirea reformării și dezvoltării lor¹⁸. Desigur, aceste sectoare sunt importante în economia țării și în acceptarea unui model sau altul de organizare politică și socială a societății în perioada post-conflict dar, la fel, trebuie să fie întreaga economie care să ducă în timp la statuarea statului de drept și a unui nivel de trai al populației decent.

În esență, operația de stabilitate post-Afghanistan desemnează ansamblul activităților realizate de către actori statali și nonstatali sub mandat ONU, în vederea soluționării unui conflict armat și revenirea statului și societății afgan la normalitate, prin derularea unui amplu proces de reconstrucție după modelul propus de comunitatea internațională.

Concluzii

Operații de stabilitate, prin care se declanșează procesul de reconstrucție a statului și societății ce au cunoscut un conflict armat intern, s-au desfășurat și se vor desfășura și în viitor sub mandatul comunității internaționale. Aceasta din urmă, îndeosebi după sfârșitul bipolarității, a adoptat o atitudine activă în materie de soluționare a conflictelor armate interne și interstatale mandatând diferite state, grupuri de state și organizații regionale și internaționale să participe direct la gestionarea crizelor și conflictelor armate din diferite regiuni ale lumii.

Conflictele armate de după 1990, dar mai ales războaiele din Irak și Afghanistan, au obligat actorii statali și nonstatali, ce și-au asumat responsabilitatea gestionării crizelor și conflictelor, să tragă o serie de învățăminte în materie de reconstrucție a statului și societății ce au ieșit dintr-un conflict devastator.

¹⁸ A se vedea: *Les acteurs français dans le "post-conflit"*, <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/054000665/0000.pdf>, pp.120-122.

Reconstrucția este un proces ce are loc sub mandat ONU, iar actorii implicați pun în cadrul oferit în practică un model de organizare politică, socială și economică propus de comunitatea internațională. Modelul reconstrucție Afghanistanului este cel al democrației occidentale. Totuși, reușita acestui proces depinde de luarea în calcul și a voinței populației autohtone, de proiectul politic propus elita militară și politică națională, de gradul de implicare a instituțiilor multilaterale mondiale.

Conceptul de operație de stabilitate post-Afghanistan ilustrează învățămintele pe care comunitatea internațională le-a tras din războiul ce a devastat această țară și capacitatea acestui concept de a da dimensiunile reale ale reconstrucției țării pentru revenirea sa la normalitate.

BIBLIOGRAFIE

- Afghanistan une société dans le chaos, http://www.ritimo.org/dossiers_pays/asiel/afghanistan/afghanistan_histoire.html
- Afghanistan: geopolitique d'un conflit, http://disciplines.ac-bordeaux.fr/trinome/uploads/rubriques/16/file/AFGHANISTAN_GEOPOLITIQUE_CONFLIT_MME_BERGEY_20101215.pdf
- CALLAND Richard, *Acteurs non Etatiques et multilatéraux: examiner les rôles et les responsabilités*, http://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/americas/briefing_groupe_travail3.pdf
- CARON Cyrille, *Guerre asymétrique d'Afghanistan: vers un échec inéluctable?*, http://www.strategicsinternational.com/27_07.pdf
- KOZYREV Nikolaï, *De la situation politique intérieure en Afghanistan*, http://larussiedaujourd'hui.fr/articles/2012/09/26/de_la_situation_politique_interieure_en_afghanistan_15887.html
- LIEGEOIS Michel, *Opérations de paix*, <http://www.operationspaix.net/80-resources/details-lexique/operations-de-paix.html>,

Les acteurs français dans le "post-conflit", [http:// www.ladocumentationfrancaise.fr/rapportspublics/054000665/index.shtml](http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapportspublics/054000665/index.shtml),

PIPES Daniel, *Le nouveau visage de la guerre*, <http://fr.danielpipes.org/8747/nouveau-visage-de-la-guerre>, Opérations et missions de l'OTAN, http://www.nato.int/cps/fr/natolive/topics_52060.htm,

